

вними є: швидкість виникнення, готовність іти на ризик, здатність до інновацій, гнучкість у переорієнтації діяльності й управлінні, низькі операційні витрати, близькість до локальних ринків. У перспективних дослідженнях у даному напрямі передбачається дослідити об'єктивні недоліки малого бізнесу як обмежувальні фактори у його діяльності та розвитку, а також визначити заходи державної підтримки, спрямовані на їх мінімізацію. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Франовская Г. Н.** Малий бізнес [Текст]: учеб. пособие / Г. Н. Франовская. – Воронеж : ИПЦ ВГУ, 2007. – 182 с.
2. **Fayolle F.** L'odysee d'un concept et les multiples figures de l'entrepreneur [Текст] / F. Fayolle, A. Toune // Problemes econ. – P., 2007. – № 2918. – P. 7 – 16.
3. **Baumol W. J.** Entrepreneurial enterprises, large established firms and other components of the free-market growth machine [Текст] / W. J. Baumol // Small business economics. - Dordrecht etc., 2004. – Vol. 23, № 1. – P. 9 – 24.
4. **Мягков П. А.** Мали підприємства [Текст] / П. А. Мягков. – М. : Економіка і МНПП «ЕСИ», 1992. – 140 с.

5. **Ичитовкин Б. Н.** Малые формы хозяйствования [Текст] / Б. Н. Ичитовкин. – М. : Экономика, 1991. – 204 с.

6. Развитие малых предприятий (статистичне оцінювання впливу на економічне зростання та конкурентоспроможність країни): монографія [Текст] / [І. Г. Манцуров, С. С. Вацаев, С. Г. Дрига та ін.]; за наук. ред. І. Г. Манцурова. – К. : КНЕУ, 2009. – 181 с.

7. **Зоидов К. Х.** Особенности эволюции малого и среднего инновационного предпринимательства кризисной экономики в постсоветском пространстве : монография [Текст] / К. Х. Зоидов, Е. В. Моргунов, К. В. Биджамова. – М. : ЦЭМИ РАН, 2009. – 152 с.

8. **Ивантер А.** Не роскошь, а способ развития [Текст] / А. Ивантер // Эксперт. – М., 2003. – № 12. – С. 50.

9. **Ахтямов М. К.** Инновационное развитие предпринимательства в экономике знаний : монография [Текст] / М. К. Ахтямов, О. У. Юлдашева, Н. А. Кузнецова. – М. : Креативная экономика, 2011. – 320 с.

10. **Баранова А. Ю.** Оценка эффективности функционирования предпринимательских структур в индустрии гостеприимства : монография [Текст]. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 142 с. – (Наукова думка).

УДК 331.101.262

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ

БОЛЬШЕНКО С. Ф.

УДК 331.101.262

Большенко С. Ф. Формування конкурентоздатності трудового потенціалу регіону: теоретичний та методичний аспекти

Розглянуто теоретичні та методичні положення формування конкурентоздатності трудового потенціалу регіону, уточнено її сутність та визначено основні складові елементи. Розроблено систему показників, що характеризують конкурентні переваги та конкурентні позиції трудового потенціалу регіонів.

Ключові слова: конкурентоздатність, трудовий потенціал, регіон.

Рис.: 1. **Бібл.:** 10.

Большенко Світлана Федорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Харківський національний автомобільно-дорожній університет (вул. Петровського, 25, Харків, 61002, Україна)

E-mail: bolshenko7777@mail.ru

УДК 331.101.262

Большенко С. Ф. Формирование конкурентоспособности трудового потенциала региона: теоретический и методический аспекты

Рассмотрены теоретические и методические положения формирования конкурентоспособности трудового потенциала региона, уточнена ее сущность и определены основные составляющие элементы. Разработана система показателей, которые характеризуют конкурентные преимущества и конкурентные позиции трудового потенциала регионов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, трудовой потенциал, регион.

Рис.: 1. **Библ.:** 10.

Большенко Светлана Федоровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятия, Харьковский национальный автомобильно-дорожний университет (ул. Петровского, 25, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: bolshenko7777@mail.ru

UDC 331.101.262

Bolshenko S. F. Forming the Competitiveness of Labour Potential of Region: Theoretical and Methodical Aspects

Theoretical and methodical positions of forming the competitiveness of labour potential of region are considered, essence of labour potential and its basic elements is certain. The system of indexes are worked which characterize competitive edges and competition positions of labour potential of regions.

Key words: competitiveness, labour potential, region

Рис.: 1. **Библ.:** 10.

Bolshenko Svetlana F. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economy of Enterprise, Kharkiv National Automobile and Highway University (vul. Petrovskogo, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: bolshenko7777@mail.ru

Економічний і соціальний розвиток регіону, його конкурентоспроможність залежать від багатьох чинників, серед яких провідна роль по праву належить трудовому потенціалу.

На сьогоднішній день для України підвищення конкурентоздатності трудового потенціалу регіонів є одним із головних завдань, що перебуває в площині реалізації державної регіональної політики, спрямованої на активізацію більш повного використання ресурсного потенціалу регіонів як основи зміцнення їхньої конкурентоспроможності.

Конкурентоздатність трудового потенціалу регіонів є порівняно новим для вітчизняних вчених об'єктом наукового дослідження, що сформувався як результат розвитку ринкової економічної системи і нерозривно з нею пов'язаних процесів конкуренції, яка охоплює всі сфери людської діяльності та приймає нові форми прояву.

У вітчизняній економічній науці останнім часом сформувався новий науковий напрямок, який досліджує конкурентоспроможність у сфері праці. Такі вчені як Амоша О. І., Богиня Д. П., Гриньова В. М., Грішнова О. А., Лібанова Е. М., Новікова О. Ф., Семикіна М. В., Титаренко Л. М. та ін. зробили суттєвий внесок у формування теоретико-методичної бази щодо визначення її сутності, виміру та оцінки. Але в працях учених не дається визначення саме поняттю конкурентоздатності трудового потенціалу регіонів, не систематизовано чинники, що її формують, не визначені критерії оцінки та методи виміру.

Мета статті полягає в уточненні сутності поняття «конкурентоздатність трудового потенціалу регіону» та розробці системи показників, що її характеризують.

Визначення сутності конкурентоздатності трудового потенціалу регіону потребує детального дослідження змісту понять «конкурентоздатність» та «трудова потенціал». Поняття «конкурентоздатність» частіше всього використовують у відношенні до окремого виду продукції (роботи, послуги) або підприємства в цілому і лише у наукових роботах сучасних вчених можна знайти визначення конкурентоздатності трудового потенціалу регіону.

Теоретичною основою сучасних уявлень про конкурентоздатність є категорія «конкуренції». Термін «конкуренція» в перекладі з латинської (*concurrentia*) означає – зіткнення, змагання. В економічній літературі конкуренція трактується як діяльність людей, спрямована на задоволення потреб методом підвищення якості товару і регулювання його об'єму і ціни на ринку. Але таке визначення конкуренції не є однозначним.

Адам Сміт зв'язував конкуренцію з чесним суперництвом, яке ведеться між продавцями (чи покупцями) за найбільш вигідні умови продажу товару.

Російський учений А. Ю. Юданов ринковою конкуренцією називає боротьбу за обмежений об'єм платоспроможного попиту споживачів, яка ведеться фірмами на доступних сегментах ринку [1].

Френк Найт визначав конкуренцію як ситуацію, при якій безліч незалежних індивідуумів мають на ринку справу з безліччю інших індивідуумів і вибирають кращі на їхню думку умови купівлі-продажу товару.

Найбільший інтерес з огляду на визначення конкурентоздатності трудового потенціалу регіону викликає думка відомого вченого Й. Шумпетера, який розглядав конкуренцію з позицій економічного зростання, вважав її суперництвом нового зі старим, що проявляється у створенні нових товарів, нових технологій, нових джерел забезпечення потреб, нових типів організаційних моделей [2]. Таким чином, конкурентоздатність суб'єкта господарювання можна трактувати як його здатність успішно реалізовувати інноваційну стратегію, яка передбачає створення нових видів продукції, технологій, організаційних структур і т. ін. у відповідності зі змінами та потребами зовнішнього середовища. Учасниками інноваційних процесів є самі люди, які зайняті на підприємствах, в організаціях, науково-дослідних інститутах або у домашньому господарстві.

Австрійський учений економіст і соціолог, найвизначніший представник неолібералізму Ф. А. Хайек відзначав, що конкуренція являє собою процес, за допомогою якого люди одержують і передають знання. Конкуренція веде до кращого використання здатностей і знань. Більша частина досягнутих людських благ отримана саме шляхом змагання, конкуренції [3, с. 6].

Кругман П. стверджує, що «панування доктрини «конкурентоздатності» категорично неправильне. Світове лідерство нації полягає не в економічному змаганні одне з одним». Вчений зазначає, що добробут національної економіки обумовлюється головним чином продуктивністю у торгівельній та неторговельній сферах економіки [4, с. 130].

Світовим банком виділяються такі види конкурентоздатності, як урбаністична, або конкурентоздатність міст. Вона полягає у здатності міст виробляти та продавати товари, змагаючись з аналогічними товарами з інших міст. Виникає «нова конкурентоздатність», або впевненість у тому, що міста потребують розвитку своїх власних конкурентних стратегій для забезпечення економічних переваг, для відкриття чи надання доступу своїм ринкам до світового ринку. Головною причиною розвитку урбаністичної конкурентоздатності є підвищення рівня життя людей, що живуть у містах.

У наукових працях вітчизняних вчених категорія «конкурентоздатність трудового потенціалу» зустрічається дуже рідко, не формалізоване чітко визначення її змісту. Найчастіше використовуються такі категорії як «конкурентоспроможність робочої сили», «конкурентоспроможність трудових ресурсів», «конкурентоспроможність трудового потенціалу».

Конкурентоспроможністю трудового потенціалу регіону найчастіше вважають сукупність його кількісних і якісних структурних елементів, які у взаємодії і оптимальному співвідношенні сприяють економічному та соціальному розвитку окремого регіону з випереджуваними темпами в порівнянні з іншими [5, с. 9].

У наукових працях Й. Звонар також використовується термін «конкурентоспроможність», а не «конкурентоздатність» трудового потенціалу». Конкурентоспроможність трудового потенціалу певної адміністративної одиниці, на думку вченого, – це реально існуюча

на даний момент часу спроможність регіону забезпечувати та підтримувати більш високі у порівнянні з іншими регіонами темпи розвитку економічної та соціальної сфери завдяки кращим якісним характеристикам своїх трудових ресурсів та завдяки більш ефективному використанню трудових здібностей працездатного населення [6, с.37]. Конкурентоспроможним можна вважати трудовий потенціал регіону за умови, якщо в ньому створюються економічні, соціальні та юридичні умови для найбільш повної реалізації громадянами своїх трудових знань, навичок та досвіду.

Вважаємо, що такий підхід до визначення трудового потенціалу регіону є не точним і більшою мірою відповідає змісту категорії «економічний потенціал».

На нашу думку, за «умови діяльності» відповідає система забезпечення функціонування трудового потенціалу, що є предметом окремого наукового дослідження, а зміст категорії «конкурентоздатність трудового потенціалу» регіону віддзеркалює загальну здатність працездатного населення регіону до більш якісного створення, виробництва товарів, виконання робіт, здійснення послуг тощо у порівнянні з працездатним населенням інших регіонів.

Поряд з цим існує необхідність у уточненні змісту та розуміння термінів «конкурентоздатність», «конкурентоздібність» і «конкурентоспроможність». Для вітчизняної економічної школи ці терміни є відносно новими і їх дуже часто ототожнюють у використанні. Лінгвістичний аналіз даних слів дав змогу виявити таке:

- ✦ «здатний – який може, уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь, поводити себе певним чином» [7, с. 360];
- ✦ «спроможний – який має здатність виконувати, здійснювати, робити і т. ін. що-небудь; який має здібності до чого-небудь, уміє здійснювати, виконувати щось; який може, має можливості здійснити що-небудь» [7, с. 1182].

У роботі доктора філософських наук, професора кафедри психології Міжнародного відкритого університету розвитку людини «Україна» Циби В. Т. категорії «здібність», «здатність» і «спроможність» визначаються таким чином: перша – як природжена властивість (математичні здібності), друга – як набута властивість (уміння, професіоналізм) і третя – як потужність ресурсу (купівельна спроможність) [8, с. 1173]. Тобто, поняття «конкурентоздібність», «конкурентоздатність» та конкурентоспроможність», визначені з урахуванням наведених значень, не є синонімами, оскільки вони відображають специфічні особливості у сфері конкуренції [9, с. 1167].

Зважаючи на це, вважаємо, що категорія «конкурентоздатний» найбільш точно характеризує такий стан трудового потенціалу, який у своїй дії (реалізації) забезпечує досягнення найкращих показників економічного і соціального розвитку регіону в порівнянні з іншими.

Конкурентоздатність трудового потенціалу регіону слід розглядати не тільки як його здатність забезпечувати високі показники економічного соціального розвитку в поточному періоді, а й наявність перспектив

подальшого розвитку та накопичений досвід у господарській, науковій, природоохоронній, культурній діяльності тощо.

У широкому розумінні конкурентоздатність трудового потенціалу регіонів являє собою здатність працездатного населення окремого регіону найкращим чином у порівнянні з іншими регіонами виконувати виробничі завдання, вести приватний бізнес, проводити інноваційну діяльність, розбудовувати інфраструктуру, розвивати сферу освіти і мистецтва, тощо і одержувати результати своєї діяльності у виді висококонкурентоспроможних товарів (робіт, послуг).

У роботі вчених В. М. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будякова представлена концепція конкурентоздатності регіону, згідно з якою конкурентоздатність є результативною ознакою, яка визначається взаємодією двох чинників – конкурентних переваг і конкурентних позицій регіонів [10, с. 68 – 69]. За даною концепцією в основі конкурентних переваг регіону лежать ресурси, які можуть бути використані для забезпечення відповідних переваг.

Конкурентні позиції представлені як специфічні риси, за якими різняться суб'єкти чи об'єкти різних конкурентів.

За нашою думкою, конкурентоздатність трудового потенціалу регіону також можна розглядати з такої позиції. Важливим і відмінним є те, що саме приймається за ресурси і розуміється під специфічними рисами в першому і другому випадках.

Конкурентні переваги трудового потенціалу регіону пропонується визначати як сукупність таких його властивостей (кількісних і якісних характеристик), які створюють можливості для досягнення більш високих показників ефективності виробництва, ділової активності в регіоні, підвищення культурного та освітнього рівнів розвитку населення регіону, дієвості заходів з соціального захисту людей (здоровоохоронних, благодійних, охорони природи тощо). Основними ресурсами, що лежать в основі конкурентних переваг трудового потенціалу регіону, можна вважати: людські ресурси, ресурси здоров'я, ресурси часу, інтелектуальні ресурси, інформаційні ресурси тощо.

Використання такого підходу до визначення конкурентних переваг трудового потенціалу одного регіону у порівнянні з іншим потребує визначення системи показників, що характеризуватимуть ці переваги та уможливятимуть оцінювання конкурентоздатності трудового потенціалу на регіональному рівні (рис. 1).

Для визначення параметрів конкурентоздатності може бути використаний один із двох загальних підходів: перший полягає в побудові рангових чи рейтингових оцінок відмінностей у конкурентних перевагах та конкурентних позиціях трудового потенціалу регіонів, а другий – визначенні рангів чи рейтингів, що характеризують рівні диференціації відповідних показників конкурентоздатності трудового потенціалу.

Моніторинг рівня конкурентоздатності трудового потенціалу регіонів та аналіз стану його складових дасть змогу на державному рівні своєчасно приймати

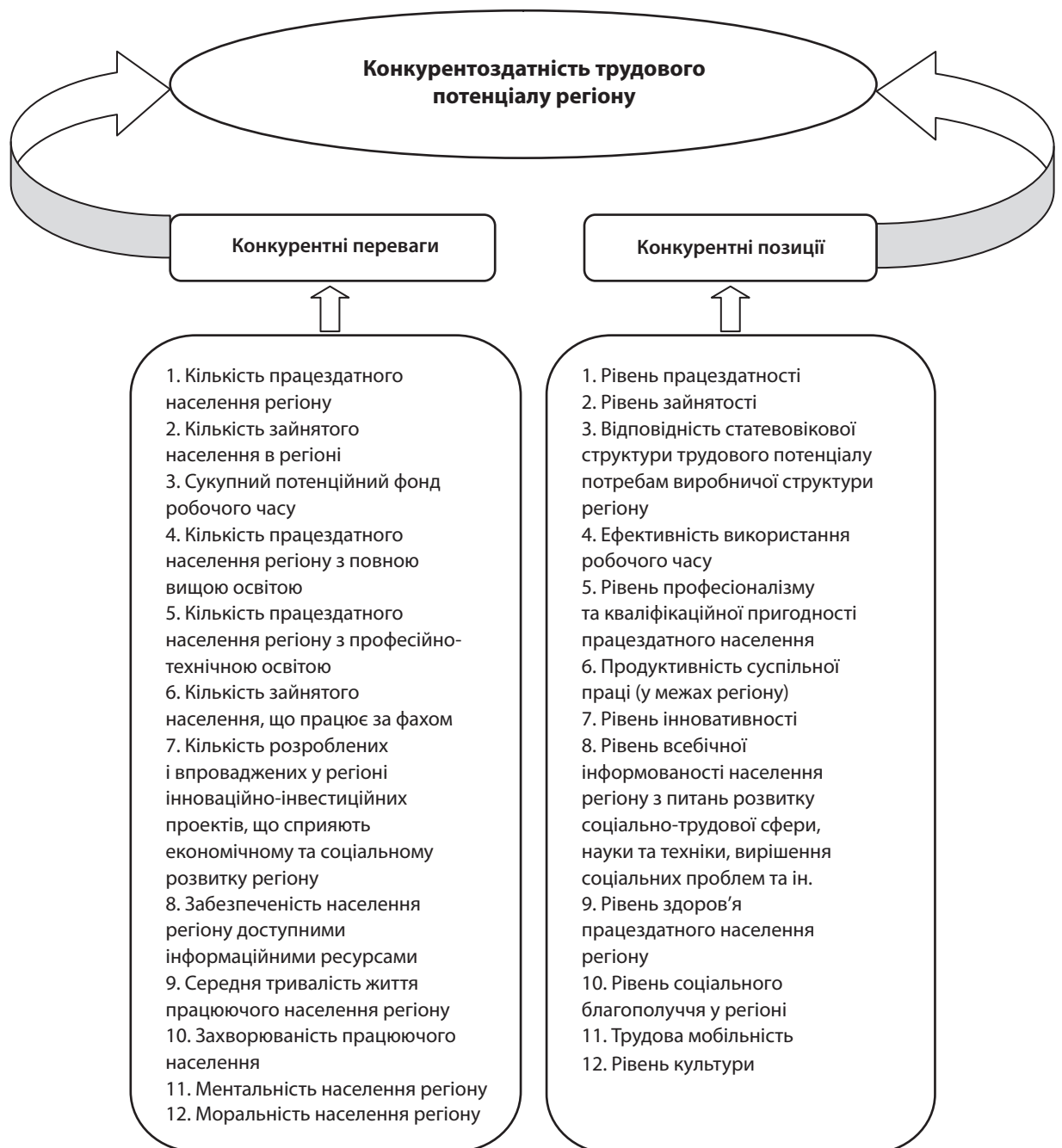

Рис. 1. Складові елементи конкурентоздатності трудового потенціалу регіону

адекватні управлінські рішення щодо поліпшення якості трудового потенціалу та підвищення ефективності його використання в регіонах, де виявлено погіршення цих показників. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Юданов А. Ю.** Конкуренция. Теория и практика / А. Ю. Юданов. – М. : Изд-во КНОМ и Д, 2001. – 304 с.
2. **Шумпетер Й.** Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер; [пер.с англ.] – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
3. **Хайек Ф. А.** Познание, конкуренция и свобода / Ф. А. Хайек. – СПб. : Пневма, 1999.
4. **Абрамова І. С.** Сутність конкурентоздатності та її специфікація за окремими факторами впливу / І. С. Абрамова // Наукові праці. – 2007. – Т. 64, № 51. С. 127 – 134 [Електронний документ]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2007_51/51-21.pdf
5. **Покришук В.** Проблеми гендерної зайнятості населення на ринку праці України / В. Покришук, С. Коваль // Актуальні Проблеми Економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 3 – 10.
6. **Звонар Й.** Особливості аналізу конкурентоспроможності трудового потенціалу регіону / Й. Звонар // Економічний аналіз. – 2008. – № 3(19). – С. 37.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
8. **Циба В.** Алгоритм життєвого шляху успішної творчої особистості // Соціальна психологія. – 2006. – № 2 (16). – С. 3 – 15.

9. Подкопаев О. Особливості теоретичного та семантичного визначення конкурентоспроможності продукції / Олег Подкопаев // Економіка: проблеми теорії та практики – 2008. – В. 237, Т. 5. – С. 1166 – 1174.

10. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы : монография / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков ; НАН Украины Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2008. – 363 с.

УДК 338.24

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЇ

ГОРЯЧУК В. Ф., ПАНКОВ А. В., КОЗЛОВ П. П.

УДК 338.24

Горячук В. Ф., Панков А. В., Козлов П. П. Капіталізація як механізм підвищення конкурентоспроможності території

Розглянуто основні визначення «капіталізації» в українській та зарубіжній науці. Досліджено класифікацію видів капіталу. Визначено вплив капіталізації на конкурентоспроможність території.

Ключові слова: капітал, капіталізація, конкурентоспроможність території.

Рис.: 2. Бібл.: 9.

Горячук Валерій Федорович – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, відділ соціально-економічного розвитку приморських регіонів, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

Панков Андрій Вікторович – заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів, Краматорська міська рада (пл. Леніна, 2, Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

Козлов Петро Петрович – виконавчий директор, Регіональна агломерація «Північний Донбас», радник мера м. Краматорська з питань міжмуниципального співробітництва та інноваційного розвитку, Краматорська міська рада (пл. Леніна, 2, Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

УДК 338.24

Горячук В. Ф., Панков А. В., Козлов П. П. Капитализация как механизм повышения конкурентоспособности территории

Рассмотрены основные определения «капитализации» в украинской и зарубежной науке. Исследована классификация видов капитала. Определено влияние капитализации на конкурентоспособность территории.

Ключевые слова: капитал, капитализация, конкурентоспособность территории.

Рис.: 2. Библ.: 9.

Горячук Валерий Федорович – кандидат технических наук, старший научный сотрудник, отдел социально-экономического развития приморских регионов, Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины (Французский бульвар, 29, Одесса, 65044, Украина)

Панков Андрей Викторович – заместитель городского головы по вопросам деятельности исполнительных органов, Краматорский городской совет (пл. Ленина, 2, Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

Козлов Петр Петрович – исполнительный директор, Региональная агломерация «Северный Донбасс», советник мэра г. Краматорска, по вопросам межмуниципального сотрудничества и инновационного развития, Краматорский городской совет (пл. Ленина, 2, Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

UDC 338.24

Goryachuk V. F., Pankov A. V., Kozlov P. P. Capitalization as a Mechanism for Increasing the Competitiveness of the Territory

The main definitions of capitalization in Ukrainian and foreign science are observed. The classification of capital is discovered. The capitalization influence on the competitiveness of the territories is identified.

Key words: capital, capitalization, territories competitiveness.

Рис.: 2. Bibl.: 9.

Goryachuk Valeriy F. – Candidate of Sciences (Engineering), Senior Research Fellow, Department of Socio-economic Development of Coastal Regions, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (Frantsuzskyy bulvar, 29, 65044, Ukraine)

Pankov Andrey V. – Deputy Mayor for the Executive Branch, Kramatorsk City Council (pl. Lenina, 2, Kramatorsk, Donetsk obl., 84313, Ukraine)

Kozlov Petr P. – executive director, Regional Agglomeration «Northern Donbass», Advisor on Issues of Inter-municipal Cooperation and Innovative Development to the Mayor of Kramatorsk, Kramatorsk City Council (pl. Lenina, 2, Kramatorsk, Donetsk obl., 84313, Ukraine)

Адам Сміт був одним з перших, хто визначив капіталізацію економіки як фактор її конкурентоспроможності. У своїй праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» він, визначивши основні продуктивні фактори – земля, капітал і праця, вказував, що вони є головними перевагами держави і визначають її конкурентоспроможність [1]. Тобто в сучасній трактовці конкурентоспроможність держави визначають фізичний, людський та природний капітал.

Р. Нельсон у рамках макроекономічного підходу до визначення конкурентоспроможності фокусує увагу на капіталі та його продуктивності [2, с. 151]. А. Харт виділяє шість основних підходів, за допомогою яких багато

авторів намагаються пояснити ті або інші зміни у світовій економіці: макроекономічний, державний, некорпоративний, коаліційний, культуралістичний і соціально-державний. У рамках макроекономічного підходу основна увага приділяється, насамперед, таким факторам як обсяг виробництва, сукупний попит, норми заощаджень та інвестування та ін. [2, с. 152]. У рамках соціально-державного підходу основний акцент робиться на стосунки між суспільством та державою, які впливають на здатність країни створювати і поширювати нові технології. Цей підхід може розглядатися як частина інституціонального підходу, який акцентує увагу на соціальному капіталі та соціально-політичних інститутах. Однак при